

(Нови Репортер, други део интервјуа, 25. 5. 2011. Први део интервјуа ["Губитници и добитници бањалучког компромиса"](#))

У другом и завршном делу интервјуа за „Нови Репортер“, декан Факултета политичких наука у Бањалуци проф. др Ненад Кеџмановић наставља сецирање овдашњих прилика освртом на три водећа бошњачка политичара - Сулејмана Тихића, Бакира Изетбеговића и Златка Лагумџију, са посебним акцентом на (не)постојање њиховог слуха за политичке ставове Срба и Хрвата у Босни и Херцеговини: „Бар засада, не бих могао да кажем да међу њима препознајем или бар наслућујем принципијелне разлике у већем или мањем разумијевању за српске и хрватске ставове о будућности Босне и Херцеговине. Прије да је ту ријеч о персоналним разликама, јер су то људи различитих карактера, темперамената, образовања, личног и породичног искуства. Можда је у том погледу највише показао Тихић. Тај скромни и ненаметљиви човјек, још од момента када је наслиједио старог Изетбеговића, био је третиран као привремено и прелазно рјешење, док се јачи и агресивнији страначки претенденти не договоре. А, ево, врло рационалним и проицљивим процјенама односа снага у Странци демократске акције, те у националном и вјерском корпусу, дуго се одржао за кормилом без озбиљнијих потреса. Истовремено, показао је храброст да доведе у питање бошњачке митове о апсолутној жртви и апсолутној невиности у минулом грађанском рату, без обзира на то што је један од ријетких у руководству који има тешко лично искуство ратног заробљеништва. Не вјерујем ја да је он ишта попустљивији од друге двојице, али концилијантним наступом који не изазива отпор код саговорника и здраворазумним приступом проблемима може постићи више од осталих, да се евентуално дође до формуле одрживе БиХ.“

Нови Репортер: Колики значај имају личне специфичности Златка Лагумџије у односу на Сулејмана Тихића, када већ не видите концепцијске разлике међу њима?

Кеџмановић: Са Лагумџијом је сасвим обрнуто. Он је транспарентно агресиван, самоувјерен и амбициозан човјек, што само по себи и не мора бити лоше, али у комбинацији са наглашеном сујетом, надменошћу и искључивошћу производи проблеме и у самом СДП-у и у односима са бошњачким партнерима, а поготово у преговорима са представницима друга два народа. Осим тога, он је истовремено, што је често случај са

дјецом из комунистичких породица, заробљеник идеологије „европског грађанизма“ као замјене за напуштени „пролетерски интернационализам“ и „социјалистичко самоуправно заједништво“. И као што се ово друго показало као нереално и недјелатно на свјетском плану, тако је исто и са оним првим, и то не само на нивоу БиХ. Ангела Меркел, Никола Саркози, Дејвид Камерон, холандски, дански, швајцарски и други европски лидери и ријечју и дјелом прогласили су фијаско мултикултурализма, а Златко се нашао да то оствари баш у Босни, гдје је најмање реално. Цијеним његову интелигенцију и способности, и зато се питам да ли он у то заиста вјерује или на тај начин свјесно камуфлира пројекат унитарне БиХ. Али, сасвим сам сигуран да на изборима не би добио ни 10 одсто освојених гласова, да бошњачки бирачи у СДП-овом мултикултурализму нису препознали пројекат јединствене државе у којој ће, као већина, остварити сан о властитој националној држави, коју једини на Балкану немају.

Какво место унутар тог троугла припада Бакиру Изетбеговићу?

Најмање је политички познат и утолико најинтересантнији Изетбеговић јуниор. Он има искуство младића који је сазријевао под стигмом сина дугогодишњег политичког затвореника, што је у оном режиму било тешко бремене. Питање је да ли је архитектура била његов аутентичан избор или покушај да побјегне од опасног свијета политике, који је загорчао и његов живот и егзистенцију његове породице. Да ли се накнадно окренуо политици стицајем повољних вањских околности и притисака околине или је то искрена, а раније потискивана наклоност? У сваком случају, отац Алија јединог сина није упутио ни на вјерске школе, ни на друштвене науке, нити га је укључио у сопствене илегалне исламистичке активности. Његови вршњаци, колеге и познаници описују га као пријатног, ненаметљивог и дружељубивог човјека и кажу да није заборавио да је у она, за Изетбеговиће оловна времена, први посао добио у приватном бироу познатог сарајевског архитекте немуслимана Богуновића. Али, Бакир већ дуго и истрајно дјелује, како у страначкој, тако и парламентарној политици, и са сигурношћу је крочио на државнички ниво. Због (ко)предсједничке изјаве да „пред собом на столу увијек држи Исламску декларацију“ често му се приговара, уз подсјећање на познате дијелове књиге у којим се тврди да „нема коегзистенције између муслимана и немуслимана“ и директно позива на „успостављање исламске теократије у земљама са муслиманском већином“. Његова изјава се може схватити и као само симболичан гест емоционалне оданости рахметли баби, али и не мора. И сам стари Изетбеговић је на једном нивоу дјеловао као мудар и помирљив народски човјек, а на другом као заточеник вјерско-политичке мисије. Вријеме ће показати у чему су сличности и разлике између два Изетбеговића.

Испада да сте некако понајвише критични према Лагумџији. Да ли је то зато што га најбоље познајете или зато што вас је разочарао?

У праву сте, заиста сам изненађен његовим потезима у односу на партнере у Федерацији. Ја могу да разумијем његову жељу да се наметне као кључни ентитетски играч, да буде премијер, министар спољних послова и слично, али је морао да има у виду да је, дугорочно, цијена понижења било кога од два народа превисока, и то баш по будућност БиХ. Он је сада према Хрватима у Федерацији поступио потпуно исто као својевремено Алија Изетбеговић према Србима у БиХ. Срби су се због мајоризације у заједничким органима дигли на оружје и одвојили у РС, а не вјерујем ни да ће Хрвати бесконачно да трпе антиуставно насиље и милом или силом ће створити неку аутономну националну територију, да би се заштитили од мајоризације и обезбиједили равноправност. И опет ће Бошњаци бити истовремено и највећи кривци и највеће жртве, јер поново раде по инструкцијама неког Цимермана, умјесто у равноправном договору са комшијама. Шансе за БиХ су све мање, јер се између три народа продубљује неповјерење, а по неким савременим политичким теоријама „капитал узајамног повјерења“ представља темељни стуб вишенационалних заједница. Сваки договор јача, а сваки сукоб слаби тај „капитал“. Сјетите се да су Алија, Радован и Стјепан побједили на изборима као неформална коалиција, да су се брзо и лако договорили око подјеле власти, да су цијелу годину како-тако заједно водили БиХ и истовремено разговарали о њеној будућности, те стигли до споразума. То је данас, двадесет година касније, незамисливо, јер Златко неће да се договара са легитимним хрватским представником Човићем, него са себи страначки потчињеним Комшићем. То ипак не би пало на памет Тихићу и Бакиру Изетбеговићу.

Може ли се из досадашње подршке Бакира Изетбеговића муфтији Муамеру Зукорлићу, упркос актуелном наводном разлазу, наслутити Изетбеговићева евентуална намера да губитак бошњачког политичког утицаја у РС и међу Хрватима у БиХ буде „компензован“ неком врстом аутономије за Бошњаке у Санџаку/ Рашкој области у Србији?

Мислим да се у превирањима у Рашкој или Санџаку крије много шири и дубљи проблем. Фактографски посматрано, ријеч је о бошњачкој мањини од свега 120.000 душа, која има већину у свега три општине, па кочоперни локални муфтија изгледа готово смијешан са својим нарцизмом и мегаломанијом. Ако пак Санџаклије и Зукорлића ставимо у регионални контекст, та бура у чаши воде могла би да се прелије на више страна, посебно уколико нађе подршку у оријенталним или окциденталним метрополама. Подршка Бакира Изетбеговића новопазарском муфтији свакако се могла довести у везу са потенцијалном прекомпозицијом већег ентитета у БиХ. Уколико Хрвати буду успјели да изборе трећи ентитет или полуентитет, односно, заједницу кантона са хрватском већином, онда ће поред РС и Херцег-Босне, као посљедица настати и бошњачки ентитет – Босна или нека слична категорија. Бошњачки политички стратези зато сигурно размишљају о оне три општине у Рашкој као могућој територијалној компензацији. Али, и

без тога, они из Сарајева посматрају Санџак као сопствену контру Београду. Њихов резон гласи - у мјери у којој ви подржавате самосталност РС и ми ћемо гурати аутономију Санџака, као и обратно. Ово „обратно“ њима, наравно, више одговара и отуда Изетбеговићево упозорење Зукорлићу да је завршен процес измјене граница на Балкану. Вјерујем да се веза Изетебеговић – Зукорлић, бар у досадашњем периоду, заснивала на нешто ситнијој калкулацији. Муфтија је гласовима бројних сарајевских Санџаклија подржао Бакиров избор у Предсједништво БиХ, а овај је за узврат подупирао његову кандидатуру за реиса у БиХ. Међутим, за ту потоњу подршку много је важнија улога актуелног реиса Церића, који управо довршава посљедњи мандат и не крије да наслједника види баш у Зукорлићу.

У недавној изјави Церић је „свог ученика“ тако свесрдно препоручио, да га је назвао и „својим учитељем у многим стварима“. Шта би се могло очекивати ако ученик, евентуално, постане учитељ?

Уколико би се та кандидатура реализовала, новопазарска „бура у чаши воде“ лако би се прелила најприје на црногорски дио Санџака, а затим и на Македонију и Албанију. Зукорлић има амбиције да постане регионални муслимански политички лидер, а то, наравно, не може из новопазарске медресе, него једино из башчаршијске Бегове џамије. Зато је новопазарске муслимане ставио под јурисдикцију Сарајева, а не Београда. И сам ефендија Церић имао је сличне хомеинијевске амбиције. Кратко вријеме је успио да СДА стави под своју контролу, да се политички издигне изнад лидера свих бошњачких странака, његова подршка је одлучивала о томе који ће кандидат и странка побиједити на изборима, готово да се наметнуо као представник свих европских муслимана, па га је примио папа Бенедикт итд. Међутим, најприје га је начео тихи Тихић у СДА, а докрајчила га је чињеница да је функција реиса мандатно ограничена. У Зукорлићу је, очигледно, препознао млађег и способнијег слједбеника који ће постићи све оно што он сам није успио. Ко је и какав је муфтија Моамер, могли су уживо да се освједоче гледаоци београдског ток-шоа „Утисак недеље“. Током емисије „ухваћен“ је да је за катарску Ал џазиру на арапском језику изјавио да српски национални програм од Начертанија до Меморандума понавља тезу да муслимане треба по трећину иселити, покрстити и поклати.

Шта препознајете у том скандалозном иступу?

Прво, ни код Гарашанина, ни код академика САНУ нема ни ријечи о томе. Друго, Зукорлић је, заправо, познати усташки геноцидни програм Миле Будака против Срба подметнуо као српски против муслимана. Треће, ту опасну лаж није ни покушао да

порекне, објасни или релативизује, него је, и не трепнувши, наставио своју причу да су санџачки муслимани угрожени од власти у Србији. Церићу ништа од тога, наравно, није непознато, па га изгледа управо зато одушевљено препоручује Исламској заједници БиХ за новог реиса. Али, није он, изгледа, једини који у политички амбициозном и елоквентном муфтији види перспективу ширења радикалног ислама на Балкану. Ердоганова исламистичка влада, која управо затире посљедње трагове кемализма у Турској, своју прву станицу при повратку на Балкан нашла је баш у Новом Пазару, а сљедећу у Сарајеву. Зукорлић је, не једном, изјавио да је БиХ национална матица санџачких Бошњака, али није прецизирао да ли то обухвата и РС и Херцег-Босну. А Церић је, бар једном, изјавио „Турска је матица Бошњака“. Додајте томе оно већ чувено предавање министра иностраних послова Турске Ахмета Давутоглуа у Сарајеву - да је „Османска империја била успјешна прича коју треба обновити“, па закључите сами.

Шта то значи за хришћанску, односно, српско-хрватску већину у БиХ? Како би Срби и Хрвати могли реаговати?

Опет ћу рећи, то је бошњачко-муслиманска, односно, њихова национално-вјерска ствар, у коју немамо право да се мијешамо, уколико остаје у оквиру „већег ентитета“, односно, кантона са бошњачко-муслиманском већином, али свакако није нешто у чему може да партиципира РС и није нешто што иде у прилог заједничкој будућности БиХ. У културном погледу, Бошњаци се напросто све више удаљавају и од Срба и Хрвата и од хришћанских коријена ЕУ. Муслимани су свакако дали значајан прилог историји Европе, као што је и Запад снажно утицао на историју Оријента, али то у колективној меморији најчешће нису биле драге успомене. Два свијета се од 11. септембра 2001. обострано рапидно удаљавају и није искључено да ће граница између њих пролазити кроз Босну. Треба се надати да ће та граница бити обиљежена мостовима, а не барикадама.

Да ли се у догледној будућности може очекивати бошњачко-хрватски политички договор о територијално-административном свођењу Федерације БиХ са десет на три-четири кантона, а да то не послужи као увод у даљњу прекомпозицију БиХ, у којој би за РС било предвиђено смањење територије и овлашћења?

Неки облик њиховог договора не само да је очекиван, него и неминован исход неспоразума у Федерацији. Али, не бих то доводио у везу са широм унутрашњом прекомпозицијом БиХ. Бошњаци и Хрвати ушли су у заједнички ентитет Вашингтонским споразумом, уз асистенцију САД и Њемачке, и они ту имају и онај „заборављени“ дио уговора о конфедерацији Федерације са Хрватском. РС, као и БиХ, јесу резултат Дејтонског споразума, који је новији и најшире међународно подржан споразум. Срби

нису учествовали у склапању сепаратног Вашингтонског споразума, а Бошњаци су потписали Дејтонски, и свака промјена подразумијева сагласност обје стране и причу о БиХ враћа на почетак. Мислим да би Бошњаци најприје морали да прихвате чињеницу да БиХ није нека метаисторијска чињеница, него државни провизоријум који је настао прије свега 17 година, више међународном вољом, него вољом Срба и Хрвата. Тај „старији малољетник“ млађи је од већине својих савременика и биће под међународним туторством до пунољетства, односно, још годину дана.

Шта се може догодити послје те хронолошке одреднице?

Ако хоће да им Босна успјешно положи тај „испит зрелости“, Бошњаци ће морати да покажу неупоредиво више слуха за демократију и равноправност друга два народа, како код Срба и Хрвата не би ишчезао и тај критично мали и све мањи осјећај лојалности према заједничкој БиХ. А посебно ће морати да схвате да странци неће бесконачно сједити у Сарајеву и чувати им државу која, као што је недавно и једва настала, може лако и брзо и да нестане. Напокон, неопходно је да Бошњаци разумију да и опстанак и нестанак БиХ дугорочно зависе искључиво од воље сваког од три народа - једнако и појединачно, те да сваки полаже право на дијелове које већински насељава. Тек на тим претпоставкама могућ је озбиљан разговор три народа, односно, два ентитета и десет кантона о будућности заједничке БиХ.

Може ли и на који начин Република Српска искористити евроинтеграције БиХ за сопствену афирмацију или је, у суштини, реч о процесу у којем се настоји доћи до степене централизације БиХ?

Централизација више не пролази ни у Федерацији, а камоли у БиХ. Хрватски народни сабор и референдум у РС могу бити игнорисани и поништавани, али вјерно осликавају расположење народа на терену. Показују да с том политиком даље не иде ни помоћу америчког штапа, ни европске шаргарепе. Функционална БиХ спремна за евроинтеграције може се остварити на лакши и једноставнији начин. Све вриједности и стандарди могу се постићи у њеним дијеловима, ентитетима и кантонима, па ћемо у збиру имати европски резултат. Сјећам се кад су у Сарајеву уназад пет-шест година говорили да им РС због свога заостајања представља баласт на путу ка Европи, а онда су у чуду заћутали, јер је испало обратно. Напросто, снажан лидер, политичко јединство, национални полет и борба за опстанак ентитета покретали су РС напријед. Напротив, Федерација, која се бавила статусом РС и односима у БиХ, пребројавала мртве, његовала улогу невине жртве којој су сви нешто дужни, ослањала се на иностранство и рјешавала унутрашње националне размирице, непрестано је заостајала. Имам утисак да

бошњачка политика расипа енергију на нереалне и не баш сасвим јасно артикулисане циљеве и да јој зато није помогла ни енормна међународна помоћ, која је била бар четири пута већа од оне коју је добила РС.

Иако се у читавом послератном периоду могу чути процене да је дејтонски модел у БиХ провизорно решење и да ће клатно кренути или у правцу унитаризације или дисолуције земље, тај оквир и даље опстаје. Да ли било који од три конститутивна народа у БиХ у догледној будућности може доћи у ситуацију да наметне сопствено виђење расплета? Такође, да ли је страни фактор заинтересован да преузме ту улогу?

У праву сте. Упркос свим проблемима, БиХ не само да и даље постоји, него и како-тако функционише. Истина, боље у ентитетским дијеловима, него као цјелина. Највјероватније да ће се тако по инерцији и наставити. Нико изнутра нема снаге да другима нешто наметне, нити ико извана има идеја и мотивације да то учини. Стање на терену се већ толико петрификовало, да је објективно све теже било шта силом помјерити, и можда је то највише што се у БиХ на краћу стазу и може очекивати. Политичко искуство и политичка теорија показују да је дубоко подијељеним друштвима у демократским консолцијацијама неопходан дужи историјски период да би се уходала, те да би се постепено и спонтано искристалисала нека за све боља практична рјешења.

Да ли се приближавање БиХ НАТО-у представља као нека врста замене за ЕУ и да ли је то предност или опасност за РС?

НАТО није само војни, него и политички савез, као што и даљњи развој ЕУ подразумијева развој европских оружаних снага. ЕУ већ одавно има такав пројекат, као што су, на примјер, европске снаге за брзо реаговање, али с реализацијом иде јако споро, између осталог и због великих материјалних трошкова. Старим Европљанима је из финансијских разлога, али и по навици из хладноратовских времена, комотније да остану под кишобраном НАТО-а, али то онда значи и под америчком војном командом и без значајнијег аутономног спољнополитичког утицаја ван ЕУ. Ипак, та „мека моћ“ утолико је много привлачнија него „тврда моћ“ НАТО-а. Дијелим Додиково мишљење да би за БиХ била примјеренија демилитаризација, него војска од три компоненте, које би се прије међусобно потукле, него што би заједно браниле земљу од напада сусједне Србије или Хрватске. Заједничка Армија БиХ и измишљена је да би под заставом НАТО-а гинула за туђе интересе у Ираку, Авганистану, Либији итд. Срећом, одлука о приступању мораће на референдум и у РС ће тешко проћи, јер је то војни савез који је безмало јуче бомбардовао и Српску и Србију. Такав расплет може се очекивати поготово послије

Путинове изјаве у Београду – да би то значило наћи се на непријатељској страни против Русије.

Како гледате на тезе да је контроверзна комуникација званичног Београда са Анкаром током последње две године, у ствари, увод у реализацију плана којим би проширење ЕУ било заустављено на дужи рок, док би тзв. Западни Балкан био позициониран у нову регионалну асоцијацију са турским лидерством и западним патронатом?

Не бих рекао да Европској унији одговара та пенетрација Турске на Балкан. Турска није, а Балкан јесте, и то не само географски, дио Старог континента. Није ту ријеч само о природним границама Европе, нити само о растућем турском исламизму, него и о томе да водећим европским земљама, Њемачкој и Француској, не одговара тако јак партнер у ЕУ. То је опет амерички глобални пројекат, којим би погурали свог НАТО-савезника, приказали се као пријатељи релативно умјеренијих муслимана у свијету, дестабилизовали ЕУ итд. Позитиван однос званичног Београда према турском, наводно, само економском и спољнополитичком повратку на Балкан, за мене је прилично загонетан. Истина, у Србији без Космета живи веома мали проценат муслимана, па је утолико имуна на вирус милитантног исламизма, а постоји и велика глад за инвестицијама, које споро и мало притичу са Запада, док их Турска обилато обећава. У политичком естаблишменту Србије постоји приступ по коме тешка економска ситуација налаже да се земља отвори на све четири стране свијета, укључујући земље Покрета несврстаних, са којима још од Тита баштинимо добре везе. Али, има и оних који сматрају да то може да буде препрека на европском путу и инсистирају искључиво на везама са ЕУ. Конкретно, резултат сарадње Београд–Анкара тешко да ће Турску приближити ЕУ, али лако Србију може удаљити од ње. Како год било, у односу на балканску офанзиву Турске, Србија и Српска имају различит приступ.

Како онда објашњавате учешће српског члана Председништва БиХ Небојше Радмановића на недавном самиту Србија-Турска-БиХ у Карађорђевоу?

Тај скуп имао је чисто манифестациони карактер. Требало је да покаже Бриселу да су регионални односи међу кандидатима за ЕУ на највишем нивоу. Сви су се срдечно руковали, смијешили у објективе, пријатељски тапшали по раменима и слично, а договорили су се једино да се поново нађу и опет ништа конкретно не договоре. Пажњу је заслужио само податак да је поред Тадића и „босанске“ тројке изостао Иво Јосиповић, а чак се и Бакир Изетбеговић изненадио шта ће ту турски предсједник Абдулах Гул. Још прије прве Даватоглуове посјете Сарајеву из једног озбиљног извора чуо сам бизарну

Шансе за БиХ су све мање

Пише: Ненад Кеџмановић
среда, 25 мај 2011 20:14

причу. Наводно, преостали Хрвати ће, заједно са минимумом територије у западној Херцеговини, бити пуштени да изађу из БиХ, а у два ентитета ће остати Срби и Бошњаци, под братским покровитељством Београда и Анкаре. Та „пројекција“ учинила ми се толико глупа да је нисам ником испричао, али ово у Карађорђеву подсјетило ме је на њу.

(Разговарао Слободан Дурмановић; други део интервјуа објављен је 25.5.2011. године)